Gemeente Amsterdam

Aanpak veiligheids- en overlastproblematiek Sarphatipark

Datum	21-1-2025
Behandelaar	Xander Huizing, Manager Team Veiligheid Stadsdeel Zuid; Martine Brinkhuis, Gebiedsmanager De Pijp/Rivierenbuurt; Gerke ten Have, Assetmanager Verlichting V&OR; Qurijn Verhoog, Ontwerper Openbare Ruimte Stadsdeel Zuid
Portefeuilles	Openbare Orde en Veiligheid, Openbare Ruimte en Groen

Aanleiding

De Sarphatiparkbuurt (onderdeel van het centrumgebied van de stad) geldt sinds juli 2021 als algemeen overlastgebied. De aanwijzing als overlastgebied wordt elk jaar verplicht heroverwogen door de burgemeester. De huidige aanwijzing geldt tot 1 juli 2025. Daarnaast geldt in het park een alcoholverbod, met uitzondering van de noordelijke zijde tussen 12:00-21:00 uur. Het Sarphatipark, dat zeer intensief gebruikt wordt, heeft vooral 's nachts te kampen met diverse (ernstige) vormen van overlast en veiligheidsproblematiek.

De cijfers van de politie en THOR van de afgelopen jaren laten zien dat er, ondanks een lichte daling, nog steeds sprake is van incidenten die een forse inbreuk maken op de veiligheid in het Sarphatipark en de directe omgeving. Deze incidenten betreffen ernstige zaken zoals geweldpleging, drugsgerelateerde problemen en zedendelicten. Ook is er sprake van overtreding van het alcoholverbod, openbare dronkenschap en slapen, geluidshinder, en overlast door daklozen en toeristen. Het meest ernstige delict vond plaats bij het openbaar toilet.

De politie heeft in en rond het Sarphatipark in 2023 en 2024 verschillende meldingen in de avond en nachtelijke uren geregistreerd. Het totaal aantal avond- en nachtmeldingen bedraagt 249, waaronder 11 meldingen van bedreigingen, 66 meldingen van overlast door verwarde personen en 177 meldingen van fietsdiefstal. Daarnaast zijn er (ernstige) incidenten gemeld, te weten zedendelicten (2 meldingen), mishandelingen (5 meldingen), straatroven (2 meldingen) en vernielingen.

THOR heeft de afgelopen twee jaar 324 overlastgevende feiten in het Sarphatipark geregistreerd. Daarbij ging het om slapen op de openbare weg, nuttigen van alcohol, en ander overlastgevend gedrag.

Het afval dat wordt aangetroffen in het park wijst op openlijk drugsgebruik, onzedelijke handelingen, slapen en andere onwenselijke gedragingen in het park. Dit heeft ook negatieve gevolgen voor de speeltuin en recreatieplekken voor kinderen en overige parkbezoekers.

Op 10 december jl. hebben de politie, Veiligheid, Stadswerken, V&OR verlichting en de gebiedsmanager verschillende locaties geschouwd in het park. Dit heeft een goed beeld gegeven van de knelpunten en problemen die in de praktijk door de politie worden ervaren.

Gemeente Amsterdam

Knelpunten en problemen
- Het openbaar toilet staat op een geïsoleerde plek in het park, te ver af van waar de sociale controle is.
- De boomhut in de speeltuin wordt 's avonds en 's nachts gebruikt door volwassenen voor andere doeleinden; onder de boomhut liggen regelmatig condooms.
- Bij een incident heeft de politie alleen zicht met eigen materiaal (zaklampen). Dat is niet genoeg.
- De politie mag niet met de auto surveilleren in het park omdat dit voorheen veel schade aan het park veroorzaakte. Dit heeft tot gevolg dat de politie in de late avond en nacht nu niet surveilleert. Zie toelichting hieronder.

Gewenste oplossingen
- Het openbaar toilet verplaatsen naar een plek dichter bij de ingang.
- Voorkomen dat de boomhut wordt gebruikt door volwassenen als het donker is door b.v. het aanbrengen van specifieke verlichting.
- Verlichting aanbrengen op strategische plekken langs wandelroute.
- Calamiteitenverlichting aanbrengen die alleen aangaat bij een incident door 1 druk op de knop.
- De politie toestaan met de auto te surveilleren in het park.

Toelichting surveilleren politie
De politie heeft beperkte capaciteit om in de wijk te surveilleren en doet dit momenteel alleen met van een autovoertuig. Voorheen ging er een politieauto het park in maar sinds de renovatie van het park is dat niet meer toegestaan (tenzij er sprake is van een noodsituatie). Omdat zij niet meer met de auto het park in mogen, wordt nu niet meer gesurveilleerd in de nacht in het park. Er is momenteel te weinig personeel om te voet of op de fiets in het park te surveilleren. De wens is om meer personele capaciteit te hebben bij de politie zodat ook in de nacht in het park te voet of op de fiets kan worden gesurveilleerd of om toch met auto een ronde te mogen rijden door het park. Op het autodak zit een voor- en zijlicht zodat in een smalle lichtbundel ook zicht is op het pad en de bosjes. Nadeel is dat de auto niet in het hele park kan komen.

Bewustwordingscampagne
Het DB heeft reeds besloten dat er een bewustwordingscampagne moet komen dus deze maatregel maakt geen onderdeel uit van de hier gepresenteerde scenario's. Er zal actief worden ingezet op gedragsverandering door middel van een communicatiecampagne. Hierbij wordt actief gestuurd op bewustwording en betrokkenheid van bewoners en bezoekers om overlast te verminderen en te waarschuwen voor mogelijk onveilige situaties 's avonds en 's nacht

Aanpak veiligheids- en overlastproblematiek – voorstel maatregelen

Hieronder wordt een aantal opties beschreven om de problemen in het park te verkleinen of weg te nemen. De voorgestelde maatregelen kunnen op verschillende manieren – al dan niet gecombineerd en in verschillende fases – bijdragen aan de subjectieve en objectieve veiligheid in het Sarphatipark. In een eerdere fase heeft het DB al aangegeven dat het 's avonds afsluiten van het park geen optie is.

A. Aanpakken concrete knelpunten politie

Een aantal van de bovengenoemde knelpunten die de politie heeft geïdentificeerd kunnen (deels) snel worden aangepakt. Het gaat om de volgende maatregelen:

- We verplaatsen het openbaar toilet naar een plek dichter bij de ingang (reeds gepland). Het huidige toilet wordt vervangen door een standaard toilet voor de parken in Amsterdam. Gelet op de complexiteit en de proceduretijd (vanwege Hoofdgroenstructuur en nabijheid van het Groen Gemaal zal dit in het eerste kwartaal 2026 plaatsvinden.
- We voorkomen dat de boomhut wordt gebruikt door volwassenen als het donker is (reeds in voorbereiding). Daartoe brengen we in de boomhut een onprettig/knipperend licht aan en/of een onprettige/hoge geluidstoon die reageren op een sensor als er iemand in de boomhut klimt als het donker is. De verwachting is dat de boomhut niet meer zal worden gebruikt als het donker is.
- De politie mag als het donker is, weer met de auto surveilleren in het park mits zij op het pad blijven rijden en niet over de bruggen gaan. De kans op schade aan het park is dan minimaal.

Voordelen

- Het verplaatsen van het toilet vermindert overlast en ongewenste situaties bij de huidige locatie, wat direct bijdraagt aan een veiliger en toegankelijker park.
- Door maatregelen bij de boomhut wordt misbruik ervan effectief voorkomen, wat leidt tot een afname van ongewenst gedrag.
- Technologische oplossingen zoals sensoren en verlichting kunnen relatief eenvoudig worden geïnstalleerd.
- Het toestaan van surveillance per politieauto vergroot de zichtbaarheid van de politie in het park, wat preventief werkt tegen criminaliteit en overlast.
- De mogelijkheid voor politieauto's om in het park te surveilleren is direct uitvoerbaar.
- Door duidelijke richtlijnen te geven over het gebruik van auto’s op specifieke paden, blijft de ecologische impact minimaal.

Nadelen

- De verplaatsing van het toilet vereist vergunningen en technische aanpassingen, wat tijd en middelen kost. Hiermee wordt de behoefte aan andere maatregelen groter.
- De voorgestelde maatregelen richten zich voornamelijk op specifieke locaties. Hierdoor blijft de rest van het park onbelicht, wat nog steeds risico's op overlast en onveiligheid met zich meebrengt.
- Er blijft een (klein) risico dat politieauto’s toch schade veroorzaken aan het park. Het gewicht van een politieauto kan leiden tot scheuren, verzakkingen of vervormingen in het wandelpad. Als het pad beschadigd raakt, kan dit modder of ander puin naar omliggende grasvelden of planten verspreiden. Dit kan dan weer de groei van planten beïnvloeden verstoren.

B. Verlichting aanbrengen in het park

Voorwaarden

Als gekozen wordt voor verlichting in het Sarphatipark moet voldaan worden aan de Omgevingswet door opvolging te geven aan de voorwaarden zoals geformuleerd in de quickscan ecologie (zie bijlage). In de

Gemeente Amsterdam

Hoofdgroenstructuur staat wat er in groengebieden en parken in Amsterdam mag en wat niet. Het beleid inzake verlichting in parken is helder: in principe niet meer verlichting (*Beleidskader verlichting Amsterdam, 2017*).

De ecologische quickscan schrijft een accurate nulmeting (protocollair onderzoek naar beschermde diersoorten) voor en daarvoor is er nog een aantal nadere onderzoeken nodig naar de flora en fauna in het park. Dit betekent in principe dat de pilot pas kan starten in oktober 2025.

In het Oosterpark is sprake geweest van een soortgelijke situatie, waarna bestuurlijk is besloten om af te wijken van de geldende ecologische voorschriften/eisen en te kiezen voor een tijdelijke pilot met verlichting zonder eerst een ecologische nulmeting uit te voeren. Het argument om dit te doen is de stedelijke afspraak dat de advisering van politie inzake veiligheidsaangelegenheden zwaar gewogen wordt. Deze pilot is inmiddels afgerond en dit heeft in het Oosterpark geresulteerd in een situatie met permanente verlichting. Het besluit tot afwijking van het gemeentelijke verlichtingsbeleid door het lokale bestuur in Oost kwam tot stand op advies van de politie en THOR.

Kortom, het dagelijks bestuur van stadsdeel Zuid kan besluiten om op relatief korte termijn een pilot met verlichting te starten (zonder een nulmeting en nadere flora- en faunaonderzoeken uit te voeren) indien het voldoende aanleiding ziet om af te wijken van het stedelijk beleid met betrekking tot verlichting in de Hoofdgroenstructuur en parken.

Als eerder wordt gestart met de pilot met verlichting, en als er dus geen nulmeting wordt uitgevoerd, zal het lastiger worden om de pilot goed te monitoren en conclusies te trekken over de ecologische effecten. De effecten van de verlichting op de veiligheid en de gebruiksdruk in het park kunnen wel goed gemonitord worden.

Voor het aanbrengen van verlichting in het Sarphatipark om de veiligheids- en overlastproblematiek aan te pakken, zien we de volgende scenario's:

B1: pilot met verlichting met inachtneming van de voorschriften m.b.t. een ecologische nulmeting

In dit scenario geven we volledig opvolging aan het voorstel uit de ecologisch quickscan door eerst het protocollair onderzoek naar beschermde diersoorten uit te voeren van maart t/m september 2025. Op deze manier wordt juridisch voldaan aan de Omgevingswet en voeren we de vereiste nulmeting uit. Na de nulmeting kan besloten worden tot toepassing van de pilot met tijdelijke verlichting.
In dit scenario wegen de ecologische overwegingen het zwaarst.

De pilot houdt in dat langs het meest zuidelijk pad in het park, van de westkant tot de oostkant (ingangen Eerste en Tweede Jan van der Heijdenstraat), tijdelijke verlichting wordt aangebracht (zie afbeeldingen onderaan dit memo). Omdat hier geen stroomkabels liggen, plaatsen we 6 meter hoge lantaarnpalen met bovenlangs, van armatuur naar armatuur, een stroomdraad. De palen plaatsen we in betonnen blokken. Alle betrokken partijen zijn voorstander van tijdelijke verlichting bij wijze van proef voor de duur van 1 jaar.

B2: pilot met verlichting zonder ecologische nulmeting

In dit scenario starten we zo snel als mogelijk met voorbereidingen voor de pilot met verlichting en voeren we geen nulmeting uit. Op deze manier kunnen we over enkele maanden (bij voorkeur voor 1 april) verlichting aanbrengen in het park als pilot zoals beschreven onder optie B1. Er zal ondanks het feit dat er dan geen gegevens van een nulmeting beschikbaar zijn wel zoveel mogelijk gemonitord worden wat de effecten zijn op de flora en fauna in het Sarphatipark.

In dit scenario wegen de veiligheidsoverwegingen het zwaarst maar worden de effecten van verlichting op de flora en fauna wel gemonitord. Het verdient aanbeveling dit scenario af te stemmen met de burgemeester.

Voor- en nadelen verlichting langs het zuidelijke pad (scenario's B1 en B2)
Voor de pilot met verlichting en met name het eventuele besluit om daarna definitief verlichting aan te brengen in het park gelden de volgende voor- en nadelen:

Voordelen
- Verlichting kan bijdragen aan het gevoel van subjectieve veiligheid.
- Aanbrengen van verlichting maakt expliciet en in fysieke zin duidelijk dat de overheid maatregelen neemt ten behoeve van de veiligheid van bezoekers van het park.
- We geven gehoor aan de wensen van de politie. De politie heeft meer zicht op een deel van de paden in het park bij het zoeken naar verdachte personen.
- Verlichting kan leiden tot meer bezoekers in het park. Het voordeel hiervan is dat meer bezoekers de anonimiteit van kwaadwillende verminderen en de sociale controle vergroten, wat bijdraagt aan een afname van zware incidenten vermindert. Het is in lijn met de stedelijke afspraken dat de advisering van politie inzake veiligheidsaangelegenheden zwaar gewogen wordt.

Nadelen
- Verlichting kan leiden tot schijnveiligheid.
- Verlichting heeft mogelijk een aanzuigende werking. Een toename van het aantal bezoekers in de donkere uren heeft een negatief effect op de draagkracht van het groen. Het Sarphatipark heeft de meeste bezoekers per m2 van Amsterdam. Het park (groen, bodem en oevers) slijt nu al zeer snel onder de huidige, intensieve gebruiksdruk, zelfs zo dat gras op veel plekken (bijna) niet meer groeit, zowel op de hondenweide als de ligweide. Toename van het aantal bezoekers leidt tot meer verval, zeker nu het beheerniveau stedelijk naar C (sober) is teruggeschroefd. De aanzuigende werking kan ook leiden tot meer overlast en meer behoefte aan handhaving.
- Verlichting van het Sarphatipark leidt er mogelijk toe dat verschuiving plaatsvindt van de overlast naar andere delen van De Pijp. Dit doordat b.v. dak- en thuislozen elders een donkere slaapplek gaan zoeken of dat jongeren zich minder anoniem wanen en hierdoor elders overlast gaan creëren.
- Verlichting kan een negatief effect hebben op de vleermuizen en andere nachtdieren. In de Omgevingswet staat dat het verboden is om beschermde diersoorten opzettelijk te verstoren. De daadwerkelijke impact van de verlichting op de aanwezige fauna kan pas achteraf volledig worden

- vastgesteld. Als we het voorstel uit de ecologisch quickscan opvolgen en een protocollair onderzoek uit naar beschermde diersoorten (nulmeting) uitvoeren, krijgen we dit effect beter in beeld.
- De delen in het park die donker blijven, ogen nog donkerder door het contrast met de verlichte delen.
- Het aanbrengen van verlichting wijkt af van het gemeentelijk beleid waarin staat dat in Hoofdgroenstructuren en parken zonder doorgaande wegen geen verlichting wordt aangebracht.
- Er zijn kosten verbonden aan het aanbrengen van verlichting. Er is een nadere uitwerking nodig (o.a. stroomvoorziening, aanschaf en aanbrengen verlichting).
- Er is een behoorlijke wachttijd voor het creëren van bedrading voor (permanente) verlichting; dit kan oplopen tot 12 maanden.

B3: calamiteitenverlichting

Dit scenario behelst de aanleg van calamiteitenverlichting die in kan worden geschakeld bij een incident. Op een aantal strategische plekken worden hoge palen geplaatst met meerdere spots (denk aan sportveldverlichting) die in de basis uit staan. Bij een incident kan de politie deze in de meldkamer aanzetten. Deze optie voorziet in de behoefte van de politie om bij een calamiteit goed (sporen)onderzoek te kunnen doen.

Voordelen
- Aanbrengen van calamiteitenverlichting maakt expliciet en in fysieke zin duidelijk dat de overheid maatregelen neemt ten behoeve van de veiligheid van bezoekers van het park.
- De politie heeft meer zicht bij het zoeken naar verdachte personen. Het is voor de politie haast ondoenlijk om daders aan te houden zonder (voldoende) verlichting.
- Het is in lijn met de stedelijke afspraken dat de advisering van politie inzake veiligheidsaangelegenheden zwaar gewogen wordt.

Nadelen
- Calamiteitenverlichting die langere tijd brandt kan een negatief effect hebben op de vleermuizen en andere nachtdieren. In de Omgevingswet staat dat het verboden is om beschermde diersoorten opzettelijk te verstoren.
- De delen in het park die donker blijven, ogen nog donkerder door het contrast met de verlichte delen.
- Het wijkt af van het gemeentelijk beleid waarin staat dat in Hoofdgroenstructuren en parken zonder doorgaande wegen geen verlichting wordt aangebracht.
- Er zijn kosten verbonden aan het aanbrengen van calamiteitenverlichting. Er is een nadere uitwerking nodig (o.a. stroomvoorziening, aanschaf en aanbrengen verlichting). Daarnaast is er een behoorlijke wachttijd voor het creëren van bedrading voor (permanente) verlichting; dit kan oplopen tot 12 maanden.

Gemeente Amsterdam

ADVIES

Gezien de grote behoefte bij de politie en Veiligheid aan maatregelen om de veiligheids- en overlastproblematiek in het Sarphatipark aan te pakken, is het advies om:

a. maatregel A (aanpakken concrete knelpunten politie) uit voeren
b. maatregel B scenario 2 (tijdelijke verlichting aanbrengen in het park zonder ecologische nulmeting) uit te voeren zodat de pilot met verlichting langs het zuidelijke wandelpad voor het komende zomerseizoen is geïnstalleerd. Dit betekent dat afgeweken wordt van de geldende ecologische voorschriften/eisen (m.n. ecologische nulmeting) vanwege de zwaarwegende adviezen van politie inzake om de veiligheidssituatie in het park te verbeteren.
c. nu (nog) niet te kiezen voor scenario B3 omdat dit een ingrijpende en kostbare maatregel is waarvan de noodzaak nu nog niet is vastgesteld

---

Voorbeeld van lantaarnpalen in betonblokken

Eerste idee waar de verlichtingsmasten wordt geplaatst in de pilot (rode stippen)

Bronnen

- PM: verwijzing naar afspraken over veiligheid
- Beleidskader verlichting Amsterdam (2017).
- Gemeente Amsterdam (2024). Ecologische richtlijnen.
- Quickscan Ecologie Sarphatipark (adviesbureau Ecologisch)
- Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid [CCV]. (2024). *Veiligheidsuitdagingen in de verticale stad* (p. 33). Hetccv.nl.
- Onderzoek en Statistiek Amsterdam. (2024). *Thema Openbare orde en veiligheid* (p. 7). Amsterdam.nl.
- Student Theses UU. (2017). *Sociale desorganisatie en criminaliteit in de wijk* (p. 12). Utrecht: Universiteit Utrecht.